

Zvezek 11.

Letnik III.

SLOVENKA
GLASILO
SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Izdajatelj in odgovorni urednik

Fran Godnik.

V TRSTU, 1899.

Lastnik konsorcij lista »Edinost«. — Natisnila tiskarna
konsorecija lista »Edinost«.

Drage Slovenke!

Glejte, kje se vidimo — na platnicah! saj veste, upravništvo je jako skromno in ne jemlje rado drugim prostora.

Danes se zopet povabim k Vam, takorekoč na kavo. Vsaj veste, malo se treba potožiti, malo pobesedovati, potem je človeku precej laglje. Gradiva mi ne manjka. Moj Bog, upravniške skrbi, novice, upi....

Tako malo nas je, da me v resnici jezi. Kaj mislite 500, to ni res nič, treba poskrbeti za večjo družbo. In to se prav lahko zgodi.

S 1. julijem začne «Slovenka» svoj II. tečaj, ki bode popolnoma neodvisen od prvega, sam za-se celota. Kako lepa prilika, razširiti list med obsežnejše kroge. Vsaka naročnica naj pridobi vsaj jedno, naznani nam naj adrese onih, katerim bi bilo morda drago, da se jim vpošlje na ogled, agitira naj, priporoča in kar čudile se bodete koliko se nas bode nabralo!

Slovenke, kaj ne, da ste ponosne na svoj spol, svojo narodnost, kaj ne, da Vam je do ugleda pred seboj in pred svetom?! Da ne v-site na zunajnem sijaju, na tem, kar ljudje vidijo in vedo, da Vam Vaš edini slovenski list ni deveta briga?!

Koliko storite za društva, družbe, veselice, narodne maskerade, koncerte, koliko darujete, kako se trudite, s kako vnemo agitirate, kako ste navdušene, delavne in požrtvovalne! Ali nimate za Vaš list res čisto nobene simpatije, prav nič časa, da ga čitate, prav nobenega novičiča, da ga podpirate?! Slovenke, ali nosite široke slovenske trobojnice, ali nabirate za družbo sv. Cirila in Metoda, za «Narodni dom», za Preširnev spomenik, za dijaške ustanove, samo zato, da se kažete, da svetu imponirate, da se Vaša imena z laskavimi pohvalami tiskajo v naših dnevnikih, da ljudje vedo in čitajo, kako blaga in rodoljubna je gospa N., kako fin okus je pokazala odvetnica A. pri aranžiranju te ali one veselice, koliko je nabrala vrla Slovenka in navdušena narodnjakinja, gospica B. za to ali ono društvo, za ta ali oni namen?! Slovenke, ali Vam je res samo za to, da se postavljate kot predsednice in odbornice tega ali onega društva, ali Vam je samo na tem, da kažete po veselicah svoj upliv in svoje toalete?! Ali Vam gori v sreih le plamen hvaleželja in nečimernosti in ne čisti, sijajni plamen svete domovinske ljubezni?!

Slovenke, tu je Vaš list a kako ga podpirate, kaj storite zanj?! Ali Vam je res več na tem, da Vam šivilja ne izpridi Vaše pomladne toalete, nego če list, Vaš, slovenskega ženstva list uzpeva ali propada?! Ali ste res tako apatične, da ne čitate ničesar, ali ste res

tako potujčene, da čitate le liste in knjige tujih narodnosti, ali ste res tako malo plemenite, da Vam je Vaše rodoljublje le paradna obleka, v kateri bliščite pred svetom, a ste v resnici popolnoma ravnodušne proti vsakemu napredku na slovstvenem polji svojega naroda?!

Duševni napredek vsakega ljudstva meri se po njegovih proizvodih, po odmevu, katerega zbuja v njem zanimanje za umetnost in znanost. Knjiga in časopisje so mera njegove izobrazbe, njegove duševne izomike. Dovršene slike, umetnostni kipi, duhoviti literarni proizvodi so plod posameznih talentov, zanimanje pa, ki obude taka posamezna dela v masi, to zanimanje je priča napredka dotičnega ljudstva.

Slovenke, temu treba na vsak način odpomoči, naš slovenski ženski list mora najti več odziva med nami, več simpatij.

Ali naj svet poreče, da slovenskemu ženstvu ni mar za napredek, ni mar za svoje, da mu je ljubši tuja kultura, nego domača, da rajši polni blagajne bogatim tujim časnikarskim podjetjem, mesto, da bi podpiralo svoj slovenski list?!

Ne, Slovenke, do tega ne sme priti!

S 1. julijem t. l. začne «Slovenka» svoj drugi letošnji tečaj, ki bode neodvisen od prvega in sam za-se celota. Uredništvo bode skrbelo za-to, da si pridobi dotlej izbornega gradiva, skrbelo bode, da bode v II. tečaju letošnjega leta prinašala «Slovenka» ugledne pripovedne spise, poljudne in znanostne razprave, pesni, kritik in raznih nasvetov za gospodinjstvo, sem ter tja tudi katero o modi.

Na delo torej, drage Slovenke! Oglasite se v prav, prav velikem številu! Od Vas bode odvisno kaka bode «Slovenka». Pomislite, ko bi se vpisale vse, ki bi se lahko, kak krasen uspeh bi bil to! «Slovenka» bi se lahko povečala, olepšala, prinašala bi lahko tudi slike in bila bi nam slovenskim ženam in dekletom v čast in ponos!

Ve živahne, rudečelične Kranjice, ve temnolase Primorke, naše družice v zelenem Štajerju in goratem Korotanu, združite se, zavzemite se za našo idejo, pospeševajte jo in same se bodele čudile uspehu Vaše združene domovinske ljubezni!

Dajte, oživite se, nabirajte nam naročnic, širite list in on bo rasel, se krepil in ve boste ponosne, da je Vaš, da je sad truda in rodoljubnosti slovenskega ženstva!

Z Bogom! Na veselo svidenje v juliju!

„Z“, upravnica „Slovenke“.

„Slovenka“

Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravništvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 11. zvezka:

Vida: Melodije — pesem. — „Z“: Telegrafistka. — E. K.: Pojav življenja. — Ivo Šorli: Plameni — pesem. — Therese Fr.: Pastorka države in družbe. — Tehomil: Pismo — pesem — Književnost in umetnost. Razno. — Doma.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 11.

V Trstu, 3. junija 1899.

Letnik III.

Melodije.

Prijateljici Lili J.

I.

Po ušesih mi zvenijo
tožne stare melodije
Sladko so iz strun donele
Šumanove sanjarije. . .

Mrak je bil, in bleda Lili
je ob oknu zaihtela . . .
»Kaj ti je, ah srce moje?«
»Duša me je zbolela« . .

In utihnile so gosli,
v sobo mesec posijal je,
s tejanim in rošnim mahom
veter zunaj se igral je . . .

II.

Trudno na dneva sinjih očeh
črne trepalnice dremljejo ;
žalostne misli sredi noči
sladki mi pokoj jemljejo . . .

Mračna kraljica, čarovnica,
vsuj mi, ah vsuj mi prelestnih sanj,
da mi zazibljejo moje srce,
ki ni veselo ves beli dan!

III.

Zunaj na rahlo sapica diha,
rožice v sanjah drhtijo ;
pa, ko bi mogla, sobica tiha,
rekla bi zdaj ti: adijo!

Raje, kot da bi v mehke blazine
glavo težko naslonila,
raje za ljnbim daleč v tujine,
v noč bi se napotila. —

IV.

Moja duša je lilija
sredi polja samotnega,
moja duša je biser lep
sredi morja, pa motnega . . .

Pa jo čuvajo angeli,
se s črnimi vragi vojskujejo . .
Nič se ne boj, nič se ne boj,
te angeli beli varujejo!

Vida.

Telegrafistka.

P i š e „Z“.

(Dalje)

Liza se je vdala strasti. Vsi obziri so izginili. Obiskovala je Milko, toda le za to, da je mogla videti Digniča.

— Sreče, na vsak način za vsako ceno! —

Vse, kar je bilo dobrega in plemenitega v njej, je izginilo v plamenu njene strasti. Ničesar ni mislila, nič družega ni čutila, nego le to, da se mora enkrat nasititi ljubezni.

— Zakaj je dovoljeno drugim in zakaj ne njej!

In kadar sta se sešla z Digničem, poljubovala ga je z vsem žarom svojega temperamenta.

Bila je včasih strašna v svojej strasti.

— Vidiš, jaz verujem, da je Bog, verujem vanj, bojim se ga, a tebe pustiti ne morem. In ko bi bila prihodnja minuta moj pogin, ko bi vedela, da mi prinese celo večnost gorja, jaz ne maram za-to. Jaz te ljubim, ljubim, ljubim! —

Kakor blazna se ga je oklepala.

— Daj, da se napijem ljubezni, da umrjem od nje! —

Nasmejala se je včasih in dejala:

— Svojo dušo pijem iz tvojih ust. Ali ne čutiš, kako je vroča? Ti si mi jo vzel, daj mi jo zopet! —

— Zdi se mi, kakor da bi bila iz ognja. Čudno mi je, da se vse ne stopi in ne vžge, česar se dotaknem. Včasih mislim, kako je to, da te ne peče, kadar te gledam. Meni je, kakor da mi oči gore, če te vidim! —

In on je pozabljal, da ima ženo in ljubil jo je, kakor ni Milke nikdar.

Vse kar je velicega, imponira.

In njena strast je bila tako velika, da se Milkina priprosta ljubezen ni mogla primerjati ž njo.

— Jaz se niti ne kesam — mu je rekla. — Niti jedno sekundo mi ni bilo žal. Življenje se ne meri po množini, ampak po vsebini. Jaz sem vžila v vsakem hipu, kar me ljubiš, več, kakor prej v letih. Vsak trenotek je zame življenje. Kako naj se kesam?!

Nagnila se je k njemu in mu gledala v oči in on je ginil in mrl pod njenimi pogledi.

Milka ni opazila ničesar.

Liza je postala proti njej hladna in Viljko ni bil več tako nežen.

A ona ni zapazila vsega tega, neko novo čustvo jo je navdajalo in preminjalo.

Cele popoldne je tiščala pri tašči in tam sta obe šivali majhne, majhne srajčice in jih krasili z drobnimi finimi čipkami.

Mati Viljkova je bila skoro srečnejša od sinahe.

Izpolnil se je njen tajen sen in ona je postajala vsa brbljava in mladostna samega veselja.

Njen sin ji ni bil po volji. Saj ni kazal kar nič one sreče, ki je navdajala njo. Bil je vedno ves razstresen in zamišljen in na vse njene sanjarije o malem drobnem unučku ji ni skoro niti odgovarjal.

No, ona se je tolažila, češ, potem postane že drugačen. In dalje je pripravljala s sinaho razno perilce, ki je bilo drobno in fino, kakor krilca otročjih punčik.

Ko je Milka Lizi vsa rudeča pokazala nekoč celo zbirko majhnih kopic in jopic je le-ta za hip pobledela, potem pa je dejala hladno:

— Čestitam! —

V prsah jo je nekaj zbudilo. Ni vedela, je-li vest, ali zavist ali kaj.

Toda hitro je minul oni čut in ko je stopil Viljko v sobo, govorile so mu njene oči:

Vse vem! A pustim te ne, ne, ne!

Dignič ni bil srečen. Pekla ga je vest, a pomagati si ni mogel.

Odpovedati se Lizi, zdelo mu se je enako sè smrtjo. Obiskoval jo je še češče in pri njej pozabljal ves ostali svet.

Včasih so še vedno hodili vsi skupaj na sprehod, ali v gledališče.

Milka in Liza sedeli sta tik ložine ograje, Viljko je ostajal pa v ozadju, kjer je z vročimi pogledi opazoval Lizo.

Lizi je bil ta mož vse; zanj bi se bila ubila takoj na mestu. Vedela je, da ta njegova ljubezen ni trajna in da si je bila o sebi prepričana, da prej umrje, nego njega pozabi, priznavala si je, da pride čas, ko se Viljko strezne in jo pusti. Ona se je bala tega časa, zato je še bolj vživala sedanjost.

Bili so nekoč pri neki predstavi. Junakinja je bila neka guvernantka, ki se je v svoji plemenitosti odrekla ljubezni in vse storila, da bi mož, katerega je ljubila, postal srečen. Nekdaj je ljubil njo, a potem se je zaljubil v drugo. Ona je bila storila vse mogoče, da je odstranila ovire, katere so ločile njega od one deklice, katero je ljubil. In ko sta postala srečna, oddaljila se je v ozadje in si sveto obljubila, da vedno čuva nad njegovo srečo.

Milko je igra ganila.

— Glej, kako je dobra! — jecljala je ginjena.

— Dobra?! — se je oglasila Liza, — dobra?! Neumna je, pravim ti. Nič ni sebičnejšega od ljubezni. Kdor se more odreči sam, če ima le pičico upanja, ta nikdar ni ljubil. Plemenitost?! Ah prosim te, kdo more biti plemenit in požrtvovalen?! Kake sentimentalne nature, katere pa resničnih, velikih čustev niti niso zmožne! Jaz bi se nikdar ne odrekla, nikdar! —

— In ti? — je vprašal Viljko svojo ženo, raztreseno, samo da kaj reče.

— O jaz, da! Takoj! Ljubezen mora vse mōči. —

— In če ne more, ker je prevelika, presilna? — je dejala Liza.

— Ljubezen more vse. —

— Kakor da bi bilo res! — se je zasmejala Liza. — Vse more, samo odreči se ne zna. Ne, nikdar! —

In ko je potem Viljko tudi njej pomagal ogrniti plašč, pogledala ga je in rekla še enkrat tiho:

— Ne, nikdar! —

Njemu je pri teh pridušenih strastnih besedah zavrela kri v žilah in moral se je premagovati, da jo ne potegne na-se in zakriči ž njo glasno:

— No, nikdar! —

VI.

Bilo je prve dni aprila. Znnaj je deževalo. Sivi oblaki so se raztezali nad dolgočasnim mestom.

Liza je bila pri Milki. Tudi Dignič je sedel pri njima, ker ni imel službe.

Molčali so vsi trije.

Liza je stala pri oknu in nervozno bobnala s prsti ob steklo. Gledala je venkaj na ulico in se jezila na drobne deževne kaplje, ki so ji viseče na šipi zastirale pogled.

— Dolgčas! —

Nejevoljno se je obrnila proti Viljku.

Kako hladen je bil zadnji čas ž njo, kako redko jo je obiskoval. Ona je slutila zakaj, ona je slutila, da ga ji jemlje ono bitje ki ima priti.

Pogledala je Milko.

Kako jo je razburjal oni srečni nasmeh na njenih ustnah.

Komu se neki smehlja?!

O, kako grozne muke je trpela, kadar je Milka prišla k njej in skrivša svoje lice na njeni rami sramežljivo in komaj slišno zašepetala:

— Ti, ko bi bil vsaj fantek! —

Kako se je morala premagovati, da jo ni pahnila od sebe, vrgla jo ob tla in ji bila v obraz!

In zdaj jo je skrito opazovala, njen mali nežni obraz z jasnimi potezami, z otroškimi usti, z mehкими očmi.

Kako jo je sovražila!

Ha, ha in še rada jo je imela nekoč in kako!

Spomnila se je, kako je tedaj poslušala Viljkov pogovor z bratom, kako je povedala potem Milki ono novico.

O, neumnica, morda bi se ne bilo izteklo tako, da je ravnala drugače!

— Kako tvoja Liza molči, — je dejal Viljko Milki.

— Tudi molk govori — je rekla Liza in ga pogledala.

Morda jo je razumel.

Vzdihnil je. Ves nervozen je postal zadnji čas in krog oči so se mu vlegale temnomodre sence.

— Ah, tako sta dolgočasna danes, — se je jezila Milka šaljivo.

— Jaz že v resnici zevam. —

— Pa se dolgočasita brez mene, — je dejala nagajivo. — Malo moram pogledat k mami, veš Viljko. Tako grozno pridna je! Jaz ji vedno pravim, naj ne šiva toliko, da bode preveč a nič, nič ne mara! —

— Do svidenja!

Počasi je odšla.

Ostala sta sama in bilo je, kakor da jima je to mučno.

Liza je čakala, da se ji Viljko približa. Vsa se je tresla, a vendar je resno slonela pri oknu.

On se jo ni upal pogledati. Neka magnetična sila ga je vlekla k njej in vendar ga je zopet nekaj priklepalo k sedežu.

Zdelo se mu je, kakor da še vesele besede njegeve žene trepečejo v zraku in da mu ta zvok brani, da ne oskrunja mesta, ki je še dehtel po navzočnosti njegove žene.

Liza se ni mogla več premagovati. Približila se mu je tiho. In kakor da bi bil začutil ogenj strasti, ki je vel od nje, je dvignil glavo.

V istem trenutku sta si ležala v objemu.

— Samo še malo, samo še malo — je šepetala Liza in solze so jo oblile.

On je molčal in jo tesno pritiskal k sebi.

— Me li ljubiš? — ga je vprašala ona.

Pritrdil je z glavo.

— Ne, ne! Nič več! Daj, daj, samo ta trenotek me še ljubi, samo še en hip! Poljubi me, vroče, vroče! —

Njena usta so se ga doteknile.

— Še bolj, še več! — je šepetala komaj slišno v njegovih objemih.

In on jo je poljubljal, potegnil jo k sebi v naročje in ni slišal, kako so se odprla vrata kako je mehak glas smeje dejal:

— Mame ni doma, šla je...

In ni slišal, kako je ta glas hipno zamrl, ni čutil, kako je dvoje na smrt prestrašenih oči gledalo nanj, ni videl, kako se je mal obrazek spremenil v grozi.

Poljubljal je, poljubljal je Lizo.

Milka ni vedela ali bdi ali sanja. Vsa kri ji je planila k srcu in zopet šinila v glavo. Za hip se je opotekla. In potem ji je hkrati postalo mrz. Najprvo v srcu in na to se je širila ona mrzlota po njej, počasi ji objemala glavo in vlivala nek strašen grozen mir vanjo. Bilo ji je, kakor da je umrla. Telesa ni čutila nič več, vse je pozabila, ničesar se zavedala in vendar ji je bilo nekako čudno jasno v mislih.

Tiho in oprezno se je splazila iz sobe in šla po hodniku v kuhinjo vedno se oprijemajoč zida.

Nekaj časa je poslušala, ni li morda stara služkinja notri, a ko je ostalo vse tiho, odprla je vrata in stopila v kuhinjo.

Tamkaj so vodile vrata v jedilno shrambo in v malo temno čumnato, kjer so hranili razno starino.

Spomnila se je, da je bila že nekoč notri in da je videla na stari omari polno steklenic. Viljko ji je tedaj dejal, da je to nekaka lekarna, ker je imela stara Meta navado spravljati vse ostanke medikamentov, kislin, zdravila, sploh vse, kar je kedaj rabilo za ljudi, živali ali pohištvo, semkaj notri.

Sami se je čudno zdelo, kako, da zdaj hkrati stoji pred to omaro. Postalo ji je neizmerno težko, neka silovita obupnost se jo je hkrati polastila. Prijela je za neko steklenico in jo odmašila. Neprijeten duh karbolne kisline ji je udaril nasproti. Nekako mehanično je nesla steklenico k ustam in požrla nekaj požirkov.

Vedno večja slabost jo je obhajala. Steklenica ji je padla iz roke in ona se je počasi usedla. Zavest jo je zapuščala, a vendar je še čutila neko grozno neznosno bolečino. Poskušala je vzdihati, odpirala je usta, a svojega glasu ni slišala. In v teh bolečinah se je spomnila bitja, katerega je uničila s seboj. Polastila se jo je nepopisna žalost in grozen strah.

— O Bog, o Bog, samo, samo.... jecljala je brez moči in zavest ji je ginila.

Njeno truplo se je vilo v bolečinah, njej pa je zadnji svit zavesti izginjal v morju straha in groze. (Konec prihodnjic.)

Plameni.

I.

Plamenov dvojih tu v sobi žar
prijetno me moji greje :
tam v peči eden mi plapola,
a drugi mi v prsih tleje...

O kolikim zunaj na planem je mrz,
mori dih neštete ledeni!
Če mogel, koj en bi jim plamen dal,
saj drugi dovolj bi bil meni.

A dal bi jim v peči onega tam,
nikdar ne tu v prsih tega, — — —
kaj hoče mi najgorkejša peč,
vem, zmrznil ob njej bi brez njega...

Ivo Šorli.

Album čeških žen. Božena Nemcová.

Spisal A. Zavadil.

Slavi! Slavi! koliko iskrenih želja in nežnih, domoljubnih čutov skriva le v sebi tvoje prelestno ime! Srce vtriplje in prsi se širijo v otroškem spominu na te! Oči se zalivajo, pa se tudi pest vzdiguje, ko se spominjamo, kako so te ljuti krvoločni sovragi trgali, želeč nasrebatl se tvoje žlahtne krvi. Mamica! trpela si veliko, pa glej, imaš hvaležne, pogumne otroke, ki te bodo branili s slednjo srago srčne krvi. Imaš zveste sinove in hčere, ki z otroško radostjo žrtvujejo vse, celo življenje, da si le ti srečna in zadovoljna. Ali pretiravam? Daleč od mene je vsako puhlo besedičenje, vsaj mi plemenito navdušenje slovanskih otrok dovolj potrjuje istinitost mojih besedi.

Ena izmed najizvrstnejših otrok matere Slavije je bila brez dvoma slavna Čehinja Božena Nemcová, ponos in dika naroda; njeno slavno ime vgasne še-le smrtjo zadnjega Čeha. Sijajen uzor domoljubja,

celo v otožnih dnevih njene revščine in zapuščenosti, bodi nam v spodbujajo, da se enako zavedamo svojih dolžnosti do drage domovine.

S sledečimi črticami izvršujem nekoliko onih obljub, ki sem jih nekdanj šepetal poljubovaje z zamaknenjem hladni kamen na grobu Boženinem.

Barbora, po očetu, ki je bil v službi vojvodinje Saganske, Panklova, rojena je bila 5. svečana 1820. na Dunaju iz češke matere; leto pozneje so se preselili njeni starši na Češko. Oče je bil redko kdaj pri rodbini doma. Genij češkega naroda je gotovo sladko poljuboval in zibljal drago, ljubko dete, ki je po svoji nadarjenosti postal pozneje dika svojega naroda in domovine. Svoja mlada leta narisala je Božena z živimi barvami v večnokrasni «Babici», in upam, da ga ni omikanega Slovenca, ki bi se iz Cegnarjevega prevoda «Babice» ne spomnil drobne Barbke, ljubčeka stare matere.

V Chvalkovicah, kamor je zahajala v šolo, imela sta ondašnji učitelj s kapelanom blagodaren upljiv na njenega duha; kar je drevalo velikega v njenem srcu, razvijalo se je kakor cvetlice v marljivo lepoto. Knjige — to je bilo veselje njenih mladih let, to je bil edini in ves njen svet. Poetičen duh in nežna prostodušnost obsijala je vse njeno bitje. Sama imenuje «krásny sen» svoje hrepenenje po samostanski celici, iz katerega sna je bila prebujena l. 1837., kadar se je po očetovi volji omožila z Jož. Nemcem, finančnim komisarjem. Preselila se je v novi kraj, v Polno, kjer je zopet v ondašnjem kapelanu našla duševno podporo in spodbujajo. Bila je že takrat včlovečeno domoljublje. Sama poje v prvi pesmi svoje zbirke iz l. 1843:

Nejen muž buď hrdým na to,
že dá všeco pro svou vlast';
— — vzbůru ženy, my též chceme
na oltář svou obět' klást'.

(Ne le mož ponosen bodi,
da vse oč'ni poda v dar;
— kvišku žene! dajmo tudi
svojo žrtev na altar.)

Osobito pa je naroden duh slavnega Tyla, ki je odseval iz njegovih spisov, zalo Čehinjo pridobil popolnoma za domovino, katero je od tistega časa goreče in navdušeno ljubila.

L. 1841. se je preselila se svojim soprogom v zlato Prago, kjer je našla ognjišče narodnega življenja. Hiša Nemcovih je bila kmalu osredje narodnega cveta, in mlada, krasna, duhovita Božena je bila malikinja mladih sanjačev. Zlasti po spodbuji V. Nebeškega in zdravnika Čejke izišla je prva njena pesem «Češským ženám»

l. 1843. Podpisale se je po takratni narodni šegi «Božena» in tako jo pozna ves narod. L. 1845. izišle so njene báchorky (basni), v katerih je pokazala nenavadno zmožnost pripovedovati, živo čuvstveno, ognjevitó, z gládkim slogom, s priprostim govorom, pripovedujoča vse tako mило in nežno.

H koncu leta 1845. preselila se je Němcová z možem in deco v Domažlice na bavarski meji. Trileten ostanek v Pragi jo je do dobrega spremenil, spolnila se je vsestransko. Privadila se je pristni, češki besedi in pisavi, v občevanju z izobraženimi možmi zrla je na življenje iz bolj resnobnega stališča, nego je bila do sihdob navajana. Prijateljski sestanki z duhovitimi českimi ženami, omenimo le Johanko Tričovo, Bohuslavo Rajsko, Ano Hlavsovo, olikali so marsiktero ostro konturo njene živahne in genijalne narave in pripeljali jo na novo pot življenja. — Postala je buditeljica in učiteljica českých žen in dev, dosihdob malo izobraženih in nezavednih. Njeno izobraženje je bilo, ko je odhajala iz Prage, popolno, dovršeno, po vsem harmonično, tako da je bila Němcová uзор izobražene češke žene.

Němcová je šetala slehern dan po okolici, da spozna kraj in ljudstvo v njegovem jedru. Prizadevala si je sprijazniti se s kmet-skim ljudstvom, pridno je opazovala njegove šege, navade, obleko, domači kinč in lišp — sploh bila je prva češka folkoristinja. In ko je spoznala, da je ljudstvo telesno in duševno sicer zdravo, nadarjeno in zavzeto za dobre uke, toda zanemarjeno, prebujala ga je ali sè živo besedo in izgledom, ali s knjigami, katere je po vaseh posojevala ter spodbujevala, naj pridno čitajo, posebno slavno češko zgodovino. Predobro je znala, da mora ljudstvo spoznati najpoprej samo sebe, spoznati lastno visokost in vrednost, da potem čisla svoj jezik in domovino. To je bilo drugo njeno delo — bila je buditeljica ljudstva.

Izobražena žena iskala je priproste deve ter jih je vabila v svoje stanovanje in učila ljubiti jezik, narod, v obče spoštovati in čislati vse, kar je slovansko. In tako je postala učiteljica naroda. Ni se zbala, da je ljudstvo bilo iz začetka nezaupljivo in trdo; neutrudljivo je izvrševala ono trojno nalogo, da je slednjič vendar doživela sad svojega požrtvovalnega, navdušenega delovanja. Ljudstvo se je oklenilo s vso ljubeznje svoje iskrene prijateljice, ter je pozneje za njo trumoma vrelo, ko je odšla v sosednje mesto. Zares -- zlato spričevalo njenega velikega srca.

Nastopilo je l. 1848. Genij slobode slavil je svoje zmagovalne veselice, oproščen nedostojnih verig radoval se je veselo, zastava

svobode je zmagovalno vihrala nad češko kraljevino. V tem času je Nemcová s peresom ljudstvo podučevala o svobodi, konstituciji in tako celila rane češkega naroda. Žalibog — da je bilo to veselje le prekratko. — Nasprotno delovanje je kakor slana osmodilo krasen, lepo dišeč cvet svobode in prebujenja. Tudi Nemcová je obmolknila, Sovražna osoda preganjala jo je neprestano iz enega kraja v drugi. Leta 1851. je odšla za možem na Ogersko in zopet je med ogerskimi Slovaki nabirala basni, pripovedi, pesmi, prebujala ter podučevala — pravi angel tolažnik za zatirano ljudstvo.

Prišlo je najbolj nesrečno leto v življenju Božene Nemcove. Dasiravno je bil njen mož ves poštenjak, vendar so ga znani prijatelji Slovanov po svoji vražji naravi črnili ter mu za pregreho očitovali njegove prijateljske vezi s češkimi rodoljubi, da je dalje njegova žena češka pisateljica in deco svojo da vzgoja v češkem jeziku. Prišel je ob službo in je dobival le polovico svoje prejšnje plače. Nemcova se je pa slednjič, telesno uničena, duševno pa vedno še čila, preselila v Prago, ki je za njo bila res slovanska Meka, kraj hrepenenja in utehe. In dasiravno je nemila osoda z ledeno roko uničevala vse cvetke njene sreče, ugrabila jej je ljubega otroka iz naročja, njen genijalen duh vendar ni ohromel. Se spominom na svojo srečno mladost se je v najhujši nesreči tolažila in krepčala, in iz tiste dobe izniknila je njena nedosežna «Babica». V otožnih urah pomanjkanja je sama vzdihovala: «Ne godrnjam zoper Boga — toda preveč nalaga name. Moj duh sicer vse to voljno prenaša, pa truplo «hira». Njen mož jej je mogel pošiljati k večjemu 15 goldinarjev na mesec, in ob tem je imela živeti vsa rodbina. Najhujše pa je prišlo l. 1854., ko se je možu plača popolnoma odtrgala. Za knjige ni bilo takrat upanja kaj dobiti, prijatelji pa so v revščini le nevhvaležni in redki. Imela je iti za tovaršico neki melanholični gospej v norišnici, toda ta je začela tako divjati, da ni bil nihče varen pri njej. Ne morem brez ginjenja napisati, da je genijalna žena in ponos češke književnosti morala delati kakor dekla, da je kaj zaslužila — ena iz najbolj zvišenih hčerà češke kraljevine morala je beračiti za vsakdajni kruh.

Mož je podal pritožbo zoper krivico pred višjo oblast, kjer so vendar spoznali, da ni panslavist (enaka misel se je mogla poroditi le v gnjilih možganih ljudi, ki nimajo čiste vesti), ampak zvest in pošten uradnik. Obljubili so mu boljšo službo in tako je prišel v Beljak na Koroško. Toda nesreča nerada ostavlja človeka — mesto obljubljenih 800 gld. dobival je komaj polovico, kar ga je tako vžalilo, da je že čez leto zopet odšel. Na Koroškem se je soznanil sè

slovečim župnikom M. Majarom, ki mu je za Boženo izročil popis slovenskih veselic na Koroškem in nekaj narodnih pripovedi o stvarjenju sveta, kar je izišlo v njenih zbranih spisih.

Dnevi trpljenja od l. 1853. so jo oplemenili še bolj. Privadila se je svoje revščine, preudarjala vzroke vboštva ter iskala sredstev revščino si lajšati in ne obupati. Zato je tudi z ubogimi najbolj občevala in našla je med njimi čiste, nesebične značaje, požrtvovalne reveže, kakoršnih bi zastoj iskali med bogatini. Tako je postala Božena ognjevita zagovornica ubogega, delavskega pa poštenega ljudstva.

Ko je po dolgem pregnanstvu 29. malega srpana 1856 umrl veliki Čeh Havliček, je edina Nemcová iz čeških rodoljubov položila lavorov venec, prepleten s trnjem, na njegov grob — zato je pa njen mož dobil 8 dni zapora!!

Pred svojo smrtjo jela je izdajati svoje zbrane spise pri založniku Augusti v Litomišlu. Dasiravno boleha, šla je vendar tija urejevati vse delo. Založnik je ž njo trdo ravnal, za 32 tiskanih strani jej je plačal komaj 12 goldinarjev. V gostilni je prepovedal dajati jej hrano na njegov račun, kar je bilo vendar v pogodbi, tirjal pa je težko delo. Ob suhem kruhu je živela takrat, lačna je bila žena, slava in ponos češkega naroda! Pričakovala je od moža iz Prage pomoči in vsi njeni stroški so bili 4-6 k večjemu 8 krajcarjev na dan. Kako žalostno mi tukaj v spomin silijo Stritarjeve besede v «Koprivah»:

«S solzami kruh, to je grenka jed,
kosilo tako ne mika jeduha;
oh! koliko ima pa tacih svet,
ki solze požirajo same brez kruha».

Nemcová, ki je oblaževala in tolažila toliko ljudi, bila je sama nesrečna. «Es ist leichter andere glücklich zu machen, als glücklich zu sein».

Radi tega je tako opešala, da je zdaj tudi duh hiral in se je vrnila v Prago vsa potrta. Iz bolniške postelje ni več vstala. Dne 21. prosinca 1862 izvršila je svojo trnjevo pozemeljsko potovanje — ko je ravno večer pred svojo smrtjo gledala prvi zvezek svojih zbranih spisov, ki so začenjale z «Babico». Ugonobljeno je bilo to zlato srce — trpelo je, dokler ni dotrpelo. Narodu, domovini je žrtvovala vse srce — sama pa je umirala v revščini, uboštvu! «To se ne smé ponavljati!» sklenili so češki domoljubi in izrastlo je sedaj bogato podporno društvo za pisatelje «Svatobor» — toda, Božene ni bilo več!

Kar se tiče društvenega delovanja Božene Nemcove, je zmiraj iskreno spodbujala k novim idejam, nikdar pa ni zabredla v pretirane in včasih celo smešne skrajnosti. Zahtevala je svobode za ženo,

borila se je za njeno povzdigo, toda le vedno v mejah ženske narave. Zlata vredne so njene besede: «Žena mora biti povzdignjena na vladarski sedež poleg moža, ne da sodi, ne da kaznuje, temveč da kot angel sprave posreduje med možem in svetom. V roke žene je Bog vložil palmovo vejo vere in bakljo ljubezni, da ju nosi pred možem, kadar koraka v dušni boj. Žena ima ljudstvu vrniti zgubljeni raj, ta žlahten biser — prej seveda mora znati, da ta biser počiva na dnu njenega srca, ondi ga mora iskati«. In na drugem kraju piše: «Skrajni čas je že, da žene jenjajo si domišljevati, da so na svetu le zarad parade in gizde«. To so zdrave misli o ženski osvoboji in zato zvesta si poklica in dolžnosti žene, Němcová kliče: «Ženy české, matky české, jediná nám budiž slast': vychovati naše děti — pro tu slavnou, drahou vlast!» (Češke žene, češke matere, edino nam bodi veselje: vzgojiti svojo deco za to slavno, drago domovino.)

V domači pisavi ter priprostem pripovedovanju je Němcová nedosežna, zraven pa ustreza vsem zahtevam moderne estetike. Njeni spisi so po obliki dovršeni, karakteristika oseb je mojsterska. Gladek govor je prepleten s poučnimi sentencijami, pregovori, podobami, živahnimi dovtipi, zdrave domače šale slajšajo že itak mično pripoved. Osebe v povestih so res tipi iz ljudstva, naslikane s psihološko pristnostjo. Med vsemi je pa «Babica» zares najkрасnejša in najdražja dedščina po dražestni Boženi — to je katekizem ljudstva; čimveč jo čitaš, tembolj ti ugaja. Babica je predstavljena ne le v vse slovanske jezike, temuč tudi na francosko, rumunsko, angleško in večkrat že na nemško. Němcová sama je drugo povest «Pohorská vesnice» («Planinska vas») smatrala za najbolj dovršeno svoje delo, katero je spisala v bulskem narečju. Krasne so njene drobne pripovedi in ne bilo bi zanje škoda slovenskega oblačila. Svoja opazovanja na potovanju načrtala je v potopisnih spominkih.

Velike reči so bile le po velikem naporu storjene in slava ni bila še nikdar plačilo lenuhov. Němcová si je svojo slavo krvavo pridobila. Velike so zasluge Božene Němcove za češko književnost, njena znamenitost pa se še pomnoži, ako pomislimo, kakošen upljiv so imeli spisi Němcove na nadaljno prebujo češkega ljudstva. O da bi v obče slovanske žene izpolnjevale sveto dolžnost, katero jih je Němcová v svojih spisih tako iskreno učila: ljubiti drago domovino, delati za njo po svojih močeh in narodu vzgojevati pogumen, zaveden, rodoljuben zarod.

Pismo.

Ta hudomušni poštar danes
Prinesel pismo mi od »nje« je.
A glejte, mesto jedne znamke
Prilepila na nje kar dve je.

»Ahá«, si mislil sem veselo,
»Pa danes mnogo bode čtiva«.
A bila so le pisma moja,
Ki jih vrnila-ljubezniva.

Tehomil.

Pastorke države in družbe.

Nemški spisala Therese Fr. v 9. št. «Wiener Mode»

nas je veliko človekoljubnih naredeb; skoraj za vse sloje, za vse kroge, za vsako starost skrbi ali država ali človeška družba. Samo za en sloj se ne stori tako rekoč nič. Ta sloj so namreč vzgojiteljice, pastorkе države in družbe.

Sicer obstoja marsikateri «dom» za učiteljice in vzgojiteljice, ali to je sve le kapljica v morju. Res je, da daruje društvo veliko za tak dom, to treba pač priznati, a dosti to le še ni. Dunaj in druga velika mesta imajo več takih pribežališč, kamor se zatekajo časih odgojiteljice, da si opomorejo nekoliko od svojega teškega poklica. Toda brezplačno je to le za malo število odgojiteljic; večinoma morajo živeti ob svojih težko zasluženih prihrankih.

A kako potrebno bi pač bilo, če bi ustanovila država, ali privatna dobrodelnost tak dom, ali da bi se na uže obstoječem zavodu vstanovila brezplačna mesta, kjer bi se mogla odpočiti brezplačno pokoja potrebna odgojiteljica štiri tedne — ne več.

Zavod za zastarele odgojiteljice, kamor bi se mogle zatekati po dokončanem 60. letu, ali redna penzija, ki bi ji bila izplačana po 60. letu od države ali po ustanovi, spada itak le med nedosežne sanje.

Naj mi bode dovoljeno narisati razmere odgojiteljic. Žal le, da bodem morala načrtati veliko sence. Ako postane kaka uboga sirota odgojiteljica, — uboga sirota se glasi sicer kakor pleonazem, kajti bogata sirota ni sirota ampak, dedičina — ako postane tedaj odgojiteljica, poda se z vsem idealizmom krepke, nadepolne mladosti, z radostnim, za vse dobro in lepo občutljivim srcem na delo. Toda često izve marsikaj, kar ni ne resnično, ne dobro in ne lepo. Toda ne o tem, ne o idealni, niti o etični, marveč le o materijalni strani naj govorim tu le.

Mnogo odgojiteljic dela rajši na deželi, da si ohrani s tem zdravje. In prav imajo, kajti odgojiteljica, ki je zgubila svoje zdravje, je zgubila vse. Saj ni nobene brezplačne naredbe za bolehajoče odgojiteljice. Ali jih pa je morda za zdrave?

Država in družba pravita učiteljici: Plavaj ali utoni! In tako plava odgojiteljica ter plava, a slednič vendar utone. Kajti kaj hasni plavanje, ako ni nikjer obrežja? Ni obrežja za vkrcanje, ni za počivanje!

Ako se hoče odgojiteljica začasno odpočiti, ni ji mesta, kjer bi mogla to storiti brezplačno. Tega seveda ne more reči državna učiteljica in uradnica, ki ima tudi v počitku svojo plačo. Ako se pa hoče odgojiteljica spočiti vsako leto 4 tedne, izgubila bi pri mesečni plači 30 gl., na leto 60 gl. Kajti 30 gl. zgubi plače in 30 gl. bi porabila. Ako pa to stori, je na stare dni brez kruha, lahkomišelnica, ki zapravlja v 10-ih letih 600 gl. Ako pa tega ne stori, ako dela in dela v jedno mer naprej, brez počitkov, postane naposled trudna in bolna ter izda kar na enkrat še več. Torej ne preostaja družega nego zapravljati vsako leto 60 gl. ter si zdravje ohraniti, ali večkrat zboleti in prihranjeni denar vporabiti. Pač financijelna uganka!

Odgojiteljica se ne sme ni kratko ni malo utruditi, zboleti pa že celo ne. K večjemu, če bi imela nepričakovano srečo zboleti za legarjem, za osepnicami, za kolero ali kako drugo tako ljubeznivo boleznijo. Potem jo spravljajo v bolnišnico in «hiša» plača troške. Kako pa, če ji vpešajo polagoma živci? Če je potrebna počitka in postrežbe? Ako ne zbolí na mah, ampak se bolezen v njej polagoma razvija, kakor se to dogaja i pri drugih smrtnikih? Šumenje po ušesih, zimica, pomanjkanje apetita, to se da še zatajiti, toda omedlevice jo uničejejo, vže popolnoma. «Bolehna je, ne morem je rabiti». In odgojiteljica gre.

A zdaj se pričné za guvernanto pravo mučeništvo. Dokler je zdrava, more še vse prenesti, vsako pretirano zahtevo, tudi nehvaležnost in preziranje. To vse še ni nesreča. Toda zapuščati hišo, ne dovolj bolana, da bi šla v bolnišnico, ne dosti zdrava za delo — to je nesreča, to je beda, socijalna beda tega duševnega proleterijata.

Potem pa gre katera taka ter si prereže žile, kakor pred nekoliko leti gospica P. v Pragi, ali se vstreli, kakor učiteljica Dermouth v Karlovih varih lansko leto. Ona, ki ne ljubi noža ali samokresa, ki ne požira rada mehke vode ni koji se ne vidi prijetno zmrzniti po zimi, ta mora, ako hoče živeti, vporabljeti svoje težko prihranjene novce, dokler se popolnem ne okreпча, ter zopet nastopi

službo. A te scene se ji bodo menjavale tolikokrat, kolikorkrat se bode zljubilo režiserju «usoda».

Da se prihranki v takih slučajih posebno množé, tega morda ne bo nihče trdil. Odgojiteljica, koji gre njen poklic na živce, je tako rekoč obsojena na smrt, s počasnim umiranjem.

Družba plačuje zadovoljno za fabriške delavce in posle v bolniške blagajne. Ako bi plačevala tudi za odgojiteljice, bilo bi marsikaj bolje.

Vsaka hiša, v koji je odgojiteljica, naj bi plačala v kako bolniško blagajno za obolele odgojiteljice. V slučaju bolezni ali za časa rekonvalescence bi dobivala le-ta malo podporo. Vgovorjalo se mi bode morda, zakaj ne bi vplačevale odgojiteljice same. Vsled svoje večje inteligence in svoje višje plače naj bi ona sama mislila na slučaj bolezni, a ne obitelj.

Kedor tako govori, ta pač ne pozna razmer. Saj ima dandanes vsaka obogatela branjevka odgojiteljico — pa to naj bi že bilo —, a menja jih, kakor svoje rokavice, ali še celo bolj. Potem treba seveda v kakem domu čakati na novo priliko. In v takem slučaju so domovi res pravi blagor za take odgojiteljice, blagor, kojega ni moči prehvaliti. Dom dovoljuje ugodnih plačilnih modalitet, z jedno besedo, kredita, ter dovoljuje, da plačuje svoj dolg v obrokih, ko pride v boljšo službo. Pripeti se pa tudi, da mora dalj časa čakati službe in v takem slučaju ne bi mogla vplačevati redno v bolniško blagajno. Hiša pa bi to vedno lahko storila. Zakaj naj zavaruje delodajalec samo svojega hlapca, ki mu češe konje, zakaj ne zavaruje tudi osebe, ki mu vzgaja otroke? Ali je ona manj vredna, nego njegov hlapec ali njegova dekla?

Če zapusti hlapec bolnišnico, dobi iz bolniške blagajne vsaki dan znesek, dokler ni sposoben za delo. Odgojiteljica, ki zapušča bolnišnico, mora živeti ob svojih prihrankih.

Kako redki so slučaji, da postrežejo obolelo odgojiteljico «v hiši!» Ako se pa to res godi, potem ni niti misliti na počitek. Kajti hvaležnost spodbuja odgojiteljico, da prične kar hitro s poukom, kajti otroci so med tem veliko zamudili, so «vse» pozabili! Odgojiteljica, ki če škodo popraviti, si nabavi več dela, nego morejo njene slabe moči. In posledica tega je nepremagljiva slabina in kot zadnja konsekvence — zapustiti mora službo z refrenom «ob prihrankih».

Nikakor ne slikam prečno. Saj pride še hujše, kakor bodemo precej čuli.

Kaj stori odgojiteljica, ako onemore po nezgodi? Kaj stori nisem hotela reči, kajti kaj stori sti nam pokazali g. P. in g. Dermouth. Hotela sem reči, kake so naredbe, so li vrejene za invalidne odgojiteljice?

Jednostavno — ni jih.

Odgojiteljica ne sme postati invalidna. Ponesrečiti sme samo po železnici, na parobrodu ali k večjemu na tramvaju. V teh slučajih je za njo preskrbljeno. Ako pa ponesreči na deželi v vozu kakega posestnika, ako ne more več opravljati svojega posla, mora zopet zapustiti hišo ter živeti ob svojih prihrankih.

Domov za rekonvalescentinje vseh slojev in vrst imamo, samo za odgojiteljice jih ni. Saj je društvo za varstvo živali, zoper trpinčenje živali, pretirano izrabljenje delavne moči domačih živali — a zoper izrabljenje odgojiteljice se nihče ne oglašča.

Ako preobloži brezvestna mati — pa saj jih je med veliko izbornimi in dobrimi materami tudi nekaj brezvestnih — po dnevi svojo odgojiteljico ter ji prepušča še po noči otroke, namesto da bi jih sama pri sebi imela, ne bode nihče zagovarjal odgojiteljice. Saj to je njena dolžnost. Da, «dolžnost» odgojiteljice je jako natezljiv pojem. In vsemu temu se še družji strah pred revščino v starosti.

Ali ne bi bilo mogoče učiniti kaj — a ni mi prav jasno kaj — da ne bi strah pred nesrečno starostjo ogrenil odgojiteljicam njihovega poklica?

Ali ne bi n. pr. hišni gospodar, ki plačuje davke, da more šolska učiteljica brezskrbno storiti svojo dolžnost, da ima vsako leto svojo potrebno zabavo in brezskrbno starost — ali ne bi ta hišni gospodar plačal še nekoliko več za penziski fond za odgojiteljice stare 60, 55 ali 50 let? Vse jedno, če imajo skušnjo, ali ne. Tudi odgojiteljice brez skušnje, ki so se postarale v zvestem izpolnjevanju svojih dolžnosti, naj ne bi ostale nepreskrbljene.

Ako bi vsaka hiša, ki ima odgojiteljice — in katera je nima dandanes — vplačala mali donesek penziskemu zakladu za odgojiteljice, nabral bi se velik zaklad. Potem bi imela tudi odgojiteljica svojo državno penzijo.

Odgojiteljice se časih tudi može. Pravim nalašč včasih. Kajti meščanski mož ima navadno predsotkov zoper odgojiteljico, ki vendar bolj hrepeni po lastnem domu nego marsikatero drugo žensko bitje, ki vzraste pri svojih stariših. A navadno mislijo, da bi bile odgojiteljice slabe gospodinje. Plemenitaška hiša pa sprejme rajši kako glumačico, šansonetko, baletno plesalko ali cirkusno jahačico, nego odgojiteljico. Sramote, dobiti v hišo pošteno odgojiteljico kot sinaho, se branijo plemeniti stariši z vso močjo.

Odgojiteljice se tedaj tudi časih možé in take ne bi imele nobenega prava do penzije. Bonne se pa može prav često, ker imajo več prilike, pokazati se tudi od gospodinjske strani. To bi došlo zopet penziskemu zakladu v prid, kajti vplačati bi se moralo tudi za bonno. Saj ne more biti težko hišnemu očetu, ki plačuje svoji bonni, 15-20 gl. plačati tudi mali davek za njo.

To bi bilo ne le v prid odgojiteljicam in bonnam, ampak tudi starišem; kajti one bi opravljale svojo dolžnost z večjim veseljem, ako jih ne bi več mučila skrb za žalostno starost — po žalostni mladosti.

Toda to so le utopije. To se ne zgodi. Ta članek se izgubi brez uspeha, kakor vsi drugi, imajoč podobno osebino. In stanje odgojiteljic ostane isto. Sestavki take vsebine so namreč zrnca, ki padajo vedno le na nerodovitna tla.

Poslovenila Danica.

Pojav življenja.

Spisal E. K.

bala si se, da si me razžalila. A jaz bi Ti moral biti hvaležen. In res sem Ti hvaležen.

Seveda še le danes.

Ej, čustvo je hitreje, mnogo hitreje od misli. Včeraj sem samo čutil, po noči sem mislil in danes vem.

Menil sem že, da sem živ mrlič. To je strašno. Veš, da si na svetu, premikaš se, opravljaš mehanično življenske funkcije, a prav za prav ne — živiš. V prsih se širi čudna votlina, čudna, ker nima niti rezonance za glasove, ki prihajajo od zunaj. Ako udariš na prazno omaro, zaslišiš nekakšen glas. Zrak se je pretresel, vzdušni valovi se zazibljejo in zazvene. Morda neprijetno, a vendar zazvene. Tolči na moja prsa in vse ostane mirno. Samo časih — redko kdaj — zbudiš smeh, smeh poln ironije, prezira: kaj mi je mar vaše butanje in udaranje? Mrliča nič ne boli.

Li veste, kako je, kadar dušo zebe?

Mučite me, trpinčite me, neusmiljeno, barbarično, dolgo — jako dolgo — pa Vas v duši zazebe. Ako ne občutite ob mojem smehu ledenega dihhlaja v svojih prsih, tedaj ste mrtvi kakor jaz.

Nekdaj je bilo drugače. Nekdaj sem bil mlad in stcé mi je bilo polno, da je kar kipelo. Toliko krvi je bilo v njem, da bi bil

lahko poškopil zemljo, toliko žara je bilo notri, da bi bil lahko ogrel vse zmrznjene duše. Moje oči so gledale kakor vaše. Videle so svitlobo in cvetje... videle, videle! Moj pogled je vsesaval vse solnčne žarke, moja pluća so vdihovala vse vonjave in moj »jaz« se je veselil tega življenja in poljuboval je cvetočo naravo in objemal smehljajoči se svet.

A vi me niste razumeli. Vam to ni bilo všeč. Zahtevali ste, naj bodem pameten.

Milostno nebo! Jaz vam ne zamerim. Saj niste krivi, da ste tako pametni in tako razumni in — tako mrzli. Pa tudi jaz nisem bil kriv, da sem bil tako živ, tako bujen in tako vesel, vesel! Voda, ki kaplja od strehe, zmrzne in tam obvisi ledena sveča. To mora biti tako. Mlado žrebe skače razposajeno, poredno semtertja po trati, brez namena, brez cilja. Tudi to mora biti tako. In če se naliiva neprenehoma vode v ogenj, mora ugasniti, če se bode brez prestanja z iglicami žile, mora izkapljati kri.

Moje srce je zmrznilo in kri ne kipi več v njem. Da — tudi to se je moralo zgoditi. A zaman! Naj mi ta dragocena pamet dokazuje, da so to naravni zakoni, da je vse to neizogibno, neizpremenljivo, bol je vendar bol. Vi veste, da mora rožica zveneti, če ste jo utrgali, a vendar vam je žal, kadar opazite zvenjene lističe in ne morete več srkati njenega opojnega dehtenja.

I mene je bolelo. Ko so prišli ljudje, ki so učili krivo vero, da je svet pekel, v katerem morajo ljudje trpeti brez upanja, brez pomoči, brez koprnenja, sem jim verjel. Kajti muke mojega srca so bile peklerske...

Vse prejde, vse mine. To je bil moj triumf. Vi ste mislili, da me bode te trpinčili na večne čase, a veselje se vam je skazilo. Železo ječi pod udarci vašega bata, dokler je razžarjeno. Pa ohladi se in potem lahko bijete po njem po vaši mili volji, a ono se ne zmeni nič. —

Pozabili ste, da srce tem prej otrpne, čim neusmiljeneje se je trpinči. Vi ste sami skrajšali moje muke, ko ste ubili, kar je v meni živel.

In poslej sem taval po svetu kakor mrlič. Izvrševal sem svojo nalogo — — ne, ne, ne mislite, da priznavam s tem svoje življenje. Ali poznate avtomate? Telefone, fotografe? Beda sveta poje vanje svojo srce trgajočo pesem, a naviti fonograf jo ponavlja, kakor jo je sprejel, ravno tako tužno, pretresujoče....

Senca.

Mislite, mislite, kaj je senca. Saj imate razum, pamet, saj znate misliti. Naslikajte si senco. Ej, povejte, kako bi bilo senci, ako bi se zavedala svojega obstanka. Vi ne veste? jaz pa vem. Kajti jaz sem bil kakor senca. Vedel sem, a čutil nisem, mislil nisem, upal nisem, hrepenel nisem, želel nisem, pričakoval nisem. To se vam vidi ožno. Pa je veselo. Kajti če bijete po senci, ste sami norci. Sence ne zbudite. In če bi se znala smejati, bi se tako zakrohotala, da bi se morale še vaše mrzle duše zgeniti.

Tako sem blodil... blodil po svetu, ki je ves poln, a zame vendar prazen.

Dolgo, dolgo, neskončno dolgo.

A sinoči si Ti izrekla ono besedo. Ah! Kako me je zbolela!

Bogovi silni! Da je tisoč in tisoč ljudi tako govorilo, da so kazali otroci s prsti name, da ste vi sami poslali z Olimpa grom svoje besede..... jaz bi se bil rogal in hladno smejal. Bôli ne bi bil čutil.

Hahaha!

A Ti.... Perun in Alah! Tvoja beseda me je zbolela v dnu srca. In sedaj Ti ne zamerim. Krivico sem ti storil, ko sem dejal: odpuščam Ti. Ne, jaz nisem imel odpuščati. Pokleknil bi rad pred Teboj in Tvojo roko vrosil s solzami radosti in hvaležnosti in potem vse solze posrkal s svojimi vročimi ustnami in tako osušil Tvojo mehko roko.

Ah, hvala Ti, hvala! Ti si mi posegla v srce in sedaj...vem, da imam srce,.. vem, da živim.

Ne, nisem še senca.

Srce mi še ni prazno. Toliko kapljic krvi je še v njem, da za kipe, ako poseže razžarjeno železo vanje. Toliko žara je še v njem, da vzplamti, ako ga zadene močan veter.

To še ni smrt.

Nekaj je še ostalo in morda . . . morda . . .

Hvala Ti.

Književnost in umetnost.

Vstajenje, roman, spisal grof Lev Tolstoj.

V ruski «Njivi» izhaja najnovejši roman grofa Leva Tolstega. Zajedno z «Njivo» izhaja tudi v angleških in ameriških listih, kamor se tekst romana kar brzovavlja.

Previde po «Njivi» pa prinašajo Francozi, Čehi, Poljaki, Hrvatje, Holandci, Nemci, Švedci in sicer izhaja v teh jezikih obenem kar po več prevodov*).

Snov temu epohalnemu delu slavnega Rusa je ob kratkem ta-le.

Katjuša nezakonska hči neke kravarice, sedi v svojem 26. letu na zatožni klopi. Zatožena je, da je v zvezi z Jefemijo Bočkovo in Simonom Kartinkinom zastrupila trgovca Smjelkova z namenom, da bi ga oropala. Med porotniki sedi tudi knez Nehljudov, ki je kriv vse Katjušine nesreče, ker jo je zapeljal, ko je imela 18 let. Od tega prvega koraka na slabo pot padala je nesrečna Katjuša bolj in bolj v sramotno življenje.

Ko se je Katjuša rodila tam v hlevu nekega velikega posestva, videla jo je slučajno ena onih gospodičin, pri katerih je služila Katjušina mati. Dopadala se jej je tako, da jo je vzela k sebi, hranila jo in pozneje s svojo sestro izobrazila na pol. Bila je svojima rediteljicama sobarica in nekako družabnica ob enem. Pridno je šivala, pospravljala sobe, stregla pri obedih in jima tudi čitala. Ko je bila stara 16 let, je prišel h gospodičnima njiju nečak knez Nehljudov, dober, nepokvarjen, plemenit mladenič, ki se je v Katjušo zaljubil in ona vanj. Ta ljubezen je bila krasna, idealna in trajna. Kmalu je Nehljudov odpotoval in videla se nista več dve leti. Čez dve leti je Nehljudov zopet obiskal svoji teti toda ne več tak, kakor je bil pred dvema letoma. Svet je s smetom zatrl v njem njegova blaga čustva in dasi mu je njegov notranji glas pravil, da ima on prav v svojem prepričanju dasi je vedel, da je pot, na katero je zašel, slaba, šel je vendar le samo zato, ker so po tej poti hodili vsi njegovi znanci. Ko je zopet zagledal Katjušo vzbudila sta se v njem zajedno dva človeka, piše Tolstoj: živinski in duhovni, zmagal je prvi ter lepo, nedolžno Katjušo zapeljal in jo čez štiri dni ostavil, izročivši jej sto rubljev, tudi zato, ker so tako ravnali vsi. Gospodični sta Katjušo spodili, ker ni bila več tako pridna kakor prej vsled skrbi kako bi se rešila sramote, ki jo je čakala. Služila je nekoliko časa pri nekem uradniku, kateri jo je odpustil, ker ga je silečega vanjo, pahnila s tako silo, da je padel. Nato je pri neki ženi povila dete, ki je umrlo kmalu po rojstvu. Beda jo jo vrgla v naročje nekemu starcu, kateremu se je prodala. Na ta način se je začelo njeno sramotno življenje, ki je trajalo celih sedem let, do tedaj, ko je bila zatožena umora.

*) Slovenski prevod sem prejela za „Sloveuko“, toda ker bi ne mogel iziti ves roman do konca leta, morala sem, žal, rokopis vrniti. Najbolj primerna knjiga za to slavno delo se mi zdi „Slovanska knjižnica“, ki prinaša prevode. (Op. ured.)

Porotniki so odgovorili soglasno, da Katjuša ni nameravala kupca oropati, a pozabili so odgovoriti na vprašanje, je-li ga nameravala umoriti in dasi so med seboj sklenili, da je nekriva, dobila je vendar 4 leta zapora, ker so porotniki pozabili dostaviti, da ga ni hotela pripraviti ob življenje z danim mu praškom.

Vse izgovarjanje nekaterih porotnikov, trdečih s svojim zdravim razumom, da je samo ob sebi umljivo, da Katjuša ni hotela kupca umoriti, ko je vendar dokazano, da ga ni hotela oropati, ni pomagalo nič. Nehljudov je izročil vso stvar advokatu, ki je slovel za najboljšega, a ker vse nič ni pomagalo, priznal je, da vse nesreče Katjušine je kriv prav za prav on sam, izpove se, zbudi se v njem ona ljubezen, kojo je čutil prej za njo, prosi jo odpuščenja in odide ž njo v Sibirijo, kjer začne živeti novo življenje.

Kdor hoče poznati vse vrline pisatelja Tolstega, čitati ga mora v originalu. On se ne da vkovati v ta ali oni stil, on piše tako, kakor govore njegovi ljudje, Rusi. On izraža čustva in misli človeške, katere pozna do dna tako, kakor se javljajo v človeku; zato pa opisuje vse tako naravno kakor nihče drugi. Nekateri pisatelji — bolj stilisti nego pripovedavci — polagajo na jezik tudi najnevednejšemu človeku, najpriprostejšemu kmetu take besede in tako krasno stilizirano govorico, kakor bi postal kar mahoma učen govornik. Tolstoj tega ne dela. Njegovi ljudje mislijo in govore tako, kakor vemo, da mora misliti in govoriti človek, katerega je Tolstoj ime- noval tako in ne drugače.

On ne gleda, kakova tehnika je baš «sedaj moderna» (ali je moderna tudi vselej najbolja?) tudi ne stremi za tem, da bi pisal v slogu «sedanje dovršenosti», Tolstoj piše tako, kakor so ljudje mislili in govorili nekdanj ter mislijo in govorijo sedaj; Tolstoj se ne uči od pisateljev, ki so morda sedaj na vrhuncu, on se uči naravnost od ljudstva. Kdor ne more umeti vse krasote in veličine v ironizovanji vsega sodnega dvora in paragrafov, kdor ne more umeti finese, s katero so opisana čustva posameznikov, kdor sploh ni popolnoma vznesen, ko čita Tolstega najnovejši roman, temu ni pomagati — on ne razumi prave umetnosti. Kdor pa le more, čitaj tega velikana v originalu!

Márica.

Razno.

Stoletnica rojstva pesnika Puškina. Rusi so slovesno praznovali dne 26. (14. maja) stoletnico rojstva svojega največjega pesnika iz romantične dobe Aleksandra S. Puškina. Ruski car sam je dal po velje, da se mora stoletnica tega velikega Rusa praznovati povsod kar najslavesneje po uradih in šolah, sploh v vsi ruski javnosti. Puškinova dela so prevedena na vse jezike. Dasi je umrl še prav mlad, (padel je v dvoboju v 39. letu svoje starosti) napisal je nebroj pesmi, povesti in dram.

Izlet. Tržaška ženska podružnica sv. Cirila in Metoda napravi v nedeljo, dne 11. junija, izlet v sv. Ivan, kjer priredi mnogovrstno zabavo z raznovrstnimi šaljivimi igrami, s petjem in z godbo. Ker je ženski podružnici mnogo na tem, da bi bil gmoten uspeh za prepotrebno našo šolsko družbo prav znaten, vabijo se vsi rodoljubi, da se gotovo vdeleže izleta in veselice.

Dóktorice. V devetnajstem stoletju se je pričelo tudi med izobraženim ženstvom bolj razvijati tekmovanje po višjih ciljih in pri vseh narodih stare Evrope imamo vrle zastopnice omike in literature. Vsi narodi, ne izvzemši Slovanov, so v vrsto svojih boljših pisateljev in pesnikov vpisali marsikatero zaslugopolno ime vrlega ženstva.

Med avstrijsko-nemškimi pisateljicami imenujejo se n. p. grofica Wickenburg, baronica Josipina Knorr, Marija plem. Najemajer, Antonija plem. Thaller, Marija baronica Ebner-Eschenbach, rojena Dubsky, Ada Christen, poročena plem. Breden, Karolina Pichler in druge, a tudi nam Slovincem podarile so mimo Josipine Turnogradske, Pavline Pajkove in Lujize Pesjakove vrle slovenske pisateljice: Mária I. in II., Vida, Kristina, Desimira, Mirka in Zorana svoje pero, v kar jim gotovo hvala in čast!

Sploh se v naši najnovejši dobi posvečuje ženstvo evropsko vedi in znanosti. Mnogo hvalevrednih učiteljic naroda, potrebnega omike, smo dobili in uže se po raznih državah čuje o izredno nadarjenih profesorica in zdravnicah. Med slednjimi je marsikatera odlična moč naših sobratov na Českem in Ruskem. Nekatero zdravnico so dospele do prave slave in njih imena se že odlikujejo po svetu. Omenim tu v prvi vrsti jedno Švicarico in jedno Skandinavko.

Interesantno in pomenljivo bode morda čitateljicam »Slovenke«, če jih seznanim z mnogo cenjeno in čislano švicarsko zdravnico, ki si je znala pridobiti v nežni mladosti odlično pozicijo. Doktorica med. Ana Herr se je rodila v kantonu Saloturnu leta 1863. in šteje sedaj

še-le 36 let. Medicino je studirala od leta 1883. do 1888. v Zürich-u, kjer je bila po strogih medicinskih izpitih leta 1890. promovirana in kjer je potem kakor specijalistinja za ženske bolezni prakticirala. Izobrazila in spopolnila se je v svoji vedi potem po raznih potovanjih, med katerimi je obiskala razne bolnišnice v Londonu, Parizu, v Berlinu in na Dunaji. Od leta 1895. je ob enem profesorica hygiene na višjem dekliškem zavodu v Zürichu. Ustanovila je h krati mnogoštevilno, dobrotvorno društvo gospâ v oskrbljevanje bolnikov in bolnic ter se je po njeni inicijativi pričel zidati velikanski zavod, ki se ima leta 1900. odpreti javnosti. Tu vidimo toraj znamenito reprezentantinjno nežnega spola!

Jednako je naše dni zaslovela v Skandinaviji doktorica med. Karolina Widerström. V Stockholmu, glavnem mestu Švedije, ki šteje blizo 200.000 prebivalcev, je občeznano njeno ime. Interesantno je njeno šolanje. Bila je jedina hčerka precej premožne družine v Helsinborgu, kjer se je rodila leta 1856. V Stockholma se je izobrazila po dovršeni višji dekliški šoli na tamkajšnjem gimnastičnem zavodu, kjer je leta 1876. postala asistentinja slovitoga profesorja gimnastike Brentinga. Jednakomerno to življenje ni jej ugajalo posebno zato ne, ker bi bila rada želela pridobiti si povsem temeljito znanje v somatologiji. Želela je postati zdravnica. Jedno leto poprej določil je državni zbor v Skandinaviji, da se tudi ženski spol pripusti k studijam medicine, a da mora izpolniti prej iste pogoje kakor možki spol. Kaj ima toraj storiti? Ali opustiti svoje stremljenje po višjih ciljih, ali pa zopet sestiti na šolsko klop! Odločila se je za drugo in pričela studirati na gimnaziji in po marljivosti si je pridobila uže leta 1880. maturitetno spričevalo ter se je na to vpisala v medicinsko fakulteto. Po promovaciji nastavila jo je vlada kakor zdravniško asistentinjo na gynäkologični in obstetrični kliniki na univerzi, kjer je službovala do leta 1890. Potem je potovala po Nemčiji in Franciji, da si ogleda znamenitejše klinike in je slednjič v glavnem mestu Švedije nastanila se kakor praktična doktorica. Sedaj ima tam svoj lastni zavod za bolnice in neutrudljivo dela v blagor človeštva. Takim jeklenim značajem naše pripoznanje!

A ne samo v severnem ozemlju Evrope in v planinskih gorah Švice najdemo vrle zastopnice medicinskih znanosti, temveč imamo jih v novejši dobi tudi na našem jugu, pri svojih bratih Srbih. Omenimo tu le dveh imen, ki sta znani po Srbiji: dokt. Marija Vučetić-Prita in dokt. Darinka Banković.

Prva nam zopet prejasno svedočuje, da zmore vse zapreke trdna volja in in jeklen značaj. Gospa doktorica Vučetić se je rodila pri

Pančevi na Ogerskem leta 1866. Hud boj je bila, preden je prišla do svoje zaželjene svrhe. Ljudsko šolo in višji dekliški zavod rojstnega jej mesta je zvršila z odliko, a takrat še ni bilo dovoljeno učiti se ženskemu spolu na gimnaziji. Odpoti se tedaj iz domovine ter gre v Švico, kjer si v nekaterih letih prisvoji toliko humanističnega znanja in staroklasične izomike, da ja napravila leta 1887. maturo v Zürich-u. Potem je študirala na univerzi medicino in je bila šest let na to promovirana v doktorico. Kmalo za tem podala je v srečni zakon svojo roko mestnemu zdravniku v Šabacu na Srbskem dr. Nikolaju Vučetiću in tako sta on in ona zdravnika in tolažitelja bolnemu človeštvu. Vlada jo je imenovala za doktorico v bolnišnici v Šabacu. Kasneje je potovala v študijske namene po Nemčiji in je sedaj, kakor tudi njen soprog, praktična zdravnica v Belemgradu.

V istem mestu službuje sedaj uže drugo leto doktorica Darinka Banković. Ona je tudi rodом Srbinja. Rodila se je leta 1871. Dopršila je višjo dekliško šolo, kasneje latinske šole in je maturirala leta 1889., Dabila je od srbske vlade zdatno štipendijo in se je napotila v Švico, kjer je dovršila medicinsko fakulteto. Kakor mlado doktorico nastanili so jo v malem mestu na Srbskem, kjer pa ni ostala dolgo časa, kajti Belgradska občina pozvalala jo je kakor zdravnico k sebi. Tam je nekaj let službovala kakor okrajna zdravnica in od leta 1898. kakor zdravnica za »primarne šole«. Leta 1897. se je poročila s svojim kolegom-zdravnikom dokt. med. Božidarom Bakovićem.

Veselo znamenje našega časa! Razvidno je, da se tudi v našem slovanskem jugu, kakor po ostalej Evropi razširja blagodejna delavnost naših žen, v kar pomagaj Bog tudi nam Slovincem!

prof. Julji pl. Kleinmayr.

Doma.

Močne trakove za obešanje sukenj naj-raviš, ako vsiješ vrvico (špago) v kos stare glacè — rokovice.

Limone operi in drgni še ščetjo. predno jih rabiš, ker so vedno bol ali manj umazane.

Listnica uredništva.

V a n d a. Vaš članek contra Danica je došel za to številko prepozno. Prihodnjič. Debata obeta postati zanimiva. Črtala ne bodem po Vaši volji ničesa.

